

БАРНОМАИ ҶАВОНОНИ ПЕШСАФ

Дастурамали 1 оид ба маърифати шахрвандӣ

Машғулиятҳои берун аз дарс

Пешниҳод гардидааст: 12-уми марти соли 2012

Пешниҳод гардидааст ба: USAID/Ҷумҳуриҳои Осиёи Миёна

Дафтари Барномаи «Ҷавонони Пешсаф»-и Counterpart International
Кӯчаи Хусейнзода, 33/1, хучраи 14, ш. Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон

МУНДАРИҶА

МУНДАРИҶА	2
БОБИ 1: МУҚАДДИМА БА МАЪРИФАТИ ШАҲРВАНДИИ ҒАЙРИРАСМӢ	3
БОБИ 2: ҲУҚУҚҶОИ ИНСОН	5
БОБИ 3: ДИН ВА ҲУҚУҚҶО	8
БОБИ 4: ҚОМЕА ВА ҲУКУМАТИ МАҲАЛӢ	11
БОБҲОИ 5-6: ФАЪОЛИЯТИ ИХТИЁРӢ, ХИЗМАТИ ҚАМЪИЯТӢ ВА МАСЪУЛИЯТИ ШАҲРВАНДӢ	14
БОБИ 7: МАҲОРАТИ ГУФТУШУНИД	18
БОБИ 8: МАҲОРАТИ СУХАНРОНӢ УМУМИ, БАРОМАД ВА МУБОҶИСАВИ	20
БОБИ 9: РУШДИ ИМКОНОТИ ҚАВОНОН	22
БОБИ 10: НАҚШАИ АМАЛИ ШАХСӢ	24

НАҚШАИ ЧОРАБИНИҲО

<p>Ҳадаф: Ба ҷавонони интихобшуда ҳадафҳо, вазифаҳо ва мундариҷаи курси маърифати шаҳрвандӣ ва умуман чорабиниҳо фаҳмонида мешавад ва онҳо барои иштирок кардан дар курс ва омӯхтан аз он ва чорабиниҳои бо он алоқаманд ҳавасманд карда мешаванд.</p>	<p>Вазифаҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бунёд кардани робита байни ҳар як иштирокчӣ тавассути муколама, ҳамкорӣ, бунёди робита ва муҳит барои рушди оянда; • Муқаррар кардани қоидаҳои асосӣ барои машғулиятҳои баъдидарсӣ, ки давоми 10 ҳафта бояд дар якҷоягӣ амалӣ карда шаванд, аз ҷумла талаботи иштироккунӣ ва шаклҳои муошират; • Муайян кардани мақсадҳо ва муҳокимаи натиҷаҳои дилхоҳ, ки дар охири курс ва машғулиятиҳои баъдимақтабӣ ба даст оварда хоҳанд шуд.
---	--

Натиҷаҳо

Модули муқаддимаи маърифати шаҳрвандии ғайрирасмӣ ба хонандагон оиди мавзӯе, ки онҳо давоми 10 ҳафта аз худ мекунанд, маълумоти умумӣ медиҳад. Инчунин курс донишхоро оид ба таърих, фарҳанг ва мероси миллии кишвар дарбар гирифтааст. Ин маҷмӯи дарсҳо дар хонандагон ҳисси мансубият ва ватандӯстиро ташаккул дода, ба онҳо барои дарк кардани он ки ҳаёти онҳо як қисми хурдакаки таърихро ташкил медиҳад кӯмак мекунад, ва таърихи оилавии онҳоро бо таърихи маҳал пайваст мекунад. Барои ин мақсад ба осорхонаҳои маҳаллӣ ва ҷойҳои таърихӣ саёҳатҳо ташкил карда шуда, бо таърихшиносони маҳаллӣ, ки метавонанд дар бораи таърихи ҷамоати худ нақл кунанд, вохӯриҳо ташкил карда мешаванд.

Вақт	Машғулиятҳо	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 =дақиқа	Муқаддима	
30 дақиқа	Муҳокима пеш аз саёҳат	Варақаи ахборотӣ дар бораи саёҳат
80 дақиқа	Саёҳат ба осорхона ва ё ҷойи таърихӣ	
50 дақиқа	Сӯҳбат дар бораи қаҳрамонони Тоҷикистон	
230	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Омӯзгори маърифати шахрвандӣ бояд боварӣ ҳосил кунад, ки хонандагон дар бораи саёҳат ба осорхонаи маҳаллӣ огоҳ карда шудаанд ва розигии падару модарашонро пешакӣ гирифтаанд. Бисёр муҳим аст, ки Омӯзгори маърифати шахрвандӣ тамоми иштирокчиёро ба рӯйхати бақайдгирӣ дохил кунад ва тамоми лавозимоти заруриро барои саёҳат ба осорхонаи маҳаллӣ ақаллан як ҳафта пешакӣ омода кунад. Иштирокчиёни саёҳат бояд дар дафтари бақайдгирӣ қайд карда шаванд ва он дар ҳар як дарс истифода бурда шавад.

Муҳокимаи пеш аз саёҳат

Омӯзгори ҷавонон бояд бо хонандагон саволҳои зеринро муҳокима кунад:

- ✓ Таърих чист?
- ✓ Барои чӣ одамон чизҳоро ҷамъоварӣ мекунанд?
- ✓ Осорхона чӣ корро иҷро мекунад?
- 1. Тарзи рафтор дар осорхона
  - ✓ Паст гап занед;
  - ✓ Партов напартоед;
  - Ба предметҳои сунъӣ то он ки ба шумо иҷозат надиханд, даст нарасонед;
- 2. Тақсим кардани варақаҳои ахбороти дар бораи саёҳат

Саёҳат ба осорхона ва ё ҷойи таърихӣ

Беҳтар мебуд агар саёҳат аз тарафи ягон корманди осорхона ва ё таърихшиноси маҳаллӣ, ки метавонад оид ба таърихи маҳал маълумоти мухтасар диҳад (соли таъсисдиҳии он, аз тарафи кӣ, вай кадом давраҳоро дарбар мегирад, ва фактҳои шавқовари дигар), роҳбарӣ карда мешуд. Хонандагон бояд дарк кунанд, ки таърих бо китобҳои дарсӣ маҳдуд намешавад; таърих дар ҳаёти мо дар таҷрибаҳои худӣ мо, инчунин дар таҷрибаи ҳамсоягонӣ мо зиндагӣ дорад ва ба воситаи ҳикояҳо нақд карда мешавад.

Сӯҳбат дар бораи Қаҳрамонони Тоҷикистон

Омӯзгори ҷавонон бояд донишҳои ҳосилкардаи хонандагонро тавассути идома додани муҳокимарониҳо дар синфхона мустаҳкам кунад. Дар давоми курс хонандагон ба гурӯҳҳои 4-5-нафара ҷудо карда мешаванд ва вазифадор карда мешаванд, ки дар бораи қаҳрамонон ва қаҳрамонзанони Тоҷикистон маълумот пайдо кунанд. Гурӯҳҳо бояд муҳокима кунанд, ки ин одамон аз дигарон бо чӣ фарқ мекарданд. Онҳо кадом сифатҳо ва хусусиятҳоро доро буданд? Онҳо ба халқашон чи хизмаҳо карданд?

Мисолҳои додашудаи қаҳрамонони Тоҷикистон:

1. Мирзо Турсунзода;
2. Темурмалик;
3. Бобоҷон Ғафуров;

4. Абуабдуллои Рӯдакӣ;
5. Садриддин Айний.

Омӯзгори маърифати шаҳрвандӣ бояд ба хонадагон имкон диҳад, ки фикру ақидаҳояшонро дар нишастҳои гурӯҳӣ ва ё индивидуалӣ ибраз намоянд ва ба онҳо кӯмак кунад, ки оид ба таърихи Тоҷикистон ягон фактҳоро ба хотир биёранд, ки ин маъно ва фаҳмишро бо хондан пайваст мекунад.

НАҚШАИ ЧОРАБИНИҲО

<p>Ҳадаф: Беҳтар кардани огоҳии иштирокчиён аз ҳуқуқҳои асосии инсон ва имкониятҳои ғимоя кардани онҳо</p>	<p>Вазифаҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Огоҳ кардани ҷавонон дар бораи моҳияти вайронкунии ҳуқуқҳои инсон; • Додани имконият ба ҷавонон барои пайдо кардани роҳҳои ҳалли мушкилоти онҳо, фаҳмидани системаи ҳуқуқӣ ва мушкилиҳо дар ғимоякунии ҳуқуқҳо; • Додани имконият ба иштирокчиён барои ба аъзоёни ҷомеа омӯзонидани ҳуқуқҳои инсон ва чи тавр ғимоя кардани онҳо; • Додани маслиҳатҳои амалӣ ба иштирокчиён оиди ғимоя кардани ҳуқуқҳои онҳо; • Ба иштирокчиён нишон додани он ки чӣ тавр тавассути воситаҳои оддӣ ба монанди филмҳо ва видеоҳои кӯтоҳмуддати ҳаваскорона онҳо метавонанд мушкилот ва муваффақиятҳои ҳаёти ҳаррӯзаи худро нишон диҳанд
---	--

Натиҷаҳо

Модул ба иштирокчиён дар бораи масъалаҳои ҳуқуқҳои инсон донишҳои асосӣ медиҳад. Дар ин маҷмӯи машғулиятҳо кӯшиш карда мешавад, ки ин донишҳо тавассути овардани мисолҳои мушаххас аз Тоҷикистон мустаҳкам карда шаванд. Ба ин бо ду роҳ ноил шудан мумкин аст: ба воситаи филм ва баромадкунӣ. Ба иштирокчиён филми кӯтоҳмуддат нишон дода мешавад, ки он аз тарафи тоҷиконе, ки аз роҳҳои гуногуни вайронкунии ҳуқуқҳои инсон азоб кашидаанд, омода карда шудааст. Ин ба иштирокчиён имкон медиҳад, ки оиди намудҳои мушкилоте, ки дар Тоҷикистон вучуд доранд, маълумот пайдо кунанд. Дуввум, дар назди онҳо ҳуқуқшиносии касбӣ баромад намуда, оиди таҷрибаи амалии худ нақл мекунад ва дар бораи ҳуқуқҳои инсон дар Тоҷикистон мунозира ташкил мекунад.

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	

50 дақиқа	Филмҳои кӯтоҳмуддат дар бораи Ҳуқуқҳои Инсон дар Тоҷикистон	
40 дақиқа	Сӯҳбат бо ҳуқуқшинос	
80 дақиқа	Муҳокима	
240 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Омӯзгор ба ҷавонон дарс оиди ҳуқуқҳои инсонро хотиррасон мекунад. Онҳо бо ҷавонон оиди мавзӯҳо ва дар бораи он ки чӣ тавр онҳо метавонанд ҳуқуқҳои худро ҳимоя кунанд, муҳокима мекунад. Дар давоми муҳокимаҳо омӯзгор бояд фикру андешаҳои ҳамаи иштирокчиёнро гӯш кунад.

Филмҳои кӯтоҳмуддат дар бораи Ҳуқуқҳои Инсон дар Тоҷикистон

Омӯзгор ба ҷавонон се филми кӯтоҳмуддатро дар бораи вайронкунии ҳуқуқҳои инсон дар Тоҷикистон нишон медиҳад. Дар филмҳо, ки аз тарафи ҳуди ҷабрдидагон бардошта шудаанд, мушкилоти ҳамагӯна ба онҳо рӯбарӯшаванда нишон дода мешавад. Ҳар як филм аз ду то чор дақиқа давом мекунад. Филмҳо инҳо мебошанд:

1. Дар бораи Нигина – Пойҳои Нигина фалаҷанд ва вай дар шаҳри Душанбе зиндагӣ мекунад. Дар ин филм ҳаёти ҳаррӯзаи вай нишон дода мешавад; чӣ тавр вай кӯшиш мекунад, ки ба биноҳои ҷамъиятӣ ворид шавад ва дар бораи нобаробарӣ дар ҷойи кор нақл мекунад. (давомнокӣ: 4:21)
2. Дар бораи Дилноза – Дилнозаро дар муддати ҳомиладорӣ шавҳараш ҷунон латуқуб мекард, ки фарзандаш ноқисулақл таваллуд шуд. Баъд аз ин вай аз шавҳараш ҷудо шуд ва ба суд муроҷиат намуд, суд қарор кард, ки шавҳараш ҳар моҳ ба маблағи 21 доллари ИМА алимент супорад. Аммо се моҳ гузашт ва вай то ҳол ягон маблағ напардохтааст.
3. Дар бораи Файзиддин – падари Файзиддин ба Русия рафтааст ва дигар барнамегардад. Вай бори дигар оиладор шудааст ва ҳамсари худ, Файзиддин ва чор хоҳару бародари вайро партофта рафтааст ва онҳо маҷбуранд нони худро худашон ёфта хуранд. Кӯдакон бояд хона ва хоҷагии деҳқониро саришта кунанд ва ҳамчунин ба мактаб раванд.

Ин мавод соли 2012 аз тарафи Фонди Евроосиёгии Осиёи Миёна-Тоҷикистон ҳамчун қисми лоиҳаи «Дар назди қонун ҳама баробаранд»: Дастрасӣ ба адолат дар Осиёи Миёна, ки аз тарафи Вазорати Корҳои Хориҷии Финляндия маблағгузорӣ карда шудааст, таҳия карда шудааст.

Пас аз ҳар як филм омӯзгор муҳокимаро дар бораи филм, қаҳрамонони асосии он ва роҳҳои имконпазири ҳалли мушкилоти дар филм инъикосёфта оғоз мекунад. Вақт барои муҳокима аз 10 то 15 дақиқа давом мекунад.

Саволҳо барои муҳокима аз инҳо иборат мебошанд:

- Оё ҷавонон ҳолатҳои монандро дар ҷамоатҳои худ мушоҳида кардаанд?
- Кадом ҳуқуқҳо вайрон карда шуд?
- Ҳар як қаҳрамони филм дорои кадом ҳуқуқҳо мебошанд?
- Ҷавонон барои ба он одамон кӯмак кардан чӣ кор карда метавонанд?

Филм аксар вақт нисбат ба калимаи навишташуда таъсири бештар дорад. Ҳар як филм масъалаҳои ҳуқуқҳои инсонро дар Тоҷикистон дарбар мегирад. Ин проблемаҳои дастрасӣ доштан ба адолат дар тамоми Тоҷикистон маъмуланд. Баъзе аз ҷавонон шояд худашон бо онҳо рӯ ба рӯ шудаанд. Онҳо доираи васеи масъалаҳо, аз ҷумла ҳуқуқҳои занон, ҳуқуқҳои кӯдакон, моликият, меҳнати кӯдакон, ҳуқуқи одамони маъҷуб ва хушунати оилавино дарбар мегирад.

Эзоҳ: Ба ин нақша видеоҳо замима карда шудаанд.

Сӯҳбати Ҳуқуқшиноси Касбӣ

Иштирокчиён бо ҳуқуқшиноси касбӣ, ки ҳолатҳои бо вайронкунии ҳуқуқҳои инсон алоқамандро баррасӣ мекунад, вохӯрӣ мегузаронанд. Ҳуқуқшиноси касбӣ ба ҷавонон дар бораи моҳияти ин ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҳимояи ҳуқуқӣ, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шаҳрвандон пешниҳод мекунад, сӯҳбат мекунад.

Тавассути модули ҳуқуқҳои инсон ҷавонон дар бораи ҳуқуқҳои инсон дар Тоҷикистон ва дар ҷаҳон маълумоти зиёд ба даст меоранд. Барои мустаҳкам кардани донишҳои бадастовардаи хонандагон ҳамчун қисми ин сессия барои онҳо сӯҳбат бо ҳуқуқшиносе, ки дар ин соҳа таҷрибаи амалӣ дорад, шавқовар мебуд.

Сухангӯӣ метавонад ҳуқуқшиноси маҳаллӣ, намояндаи идораи баррасии арзу шикоятҳо, Парламент, додситони Консули Адлия ва ё Вазорати Адлия ва Судҳо бошад.

Баромад мавзӯҳои зеринро дарбар мегирад:

- Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Ҳукумат барои ҳимоя кардани ҳуқуқҳои инсон кадом чораҳоро амалӣ мекунад?
- Ҳолатҳои воқеӣ ва мисолҳо аз Тоҷикистон.

Муҳокима

Бо ҳуқуқшинос дар бораи чӣ тавр ҳуқуқҳои худ ва ҳуқуқҳои дигаронро ҳимоя кардан муҳокимаронӣ карда мешавад. Ҷавонон ҳавасманд карда мешаванд, ки дар бораи ҳолат дар Тоҷикистон саволҳо диҳанд. Мавзӯҳои муҳокима метавонанд аз инҳо иборат бошанд:

- Оё ҳама дар назди қонун дар Тоҷикистон баробаранд?
- Оё бо мардон ва занон дар амал баробар муносибат мекунад?
- Оё одамон аз ҳуқуқҳои худ боҳабаранд?
- Агар шумо ягон мушкили оид ба ҳуқуқҳои инсон дошта бошед, барои мууроҷиат кардан кадом ҳадамотҳо мавҷуданд?

Дин ва Ҳуқуқх

НАҚШАИ ЧОРАБИНИ

<p>Ҳадаф: Баланд бардоштани огоҳӣ ва донишҳои одамон оид ба дин ва ҳуқуқҳо.</p>	<p>Вазифаҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мусоидат намудан ба таҳқиқи масъалаҳои баҳснок тавассути театр; • Омӯзонидани ҷавонон оид ба форум-театр ва нақши он дар ҳаракатҳои оммавӣ; • Мусоидат намудан ба ҷавонон барои омӯзонидани ҳамсолони худ тавассути театр;
--	--

Натиҷа

Модул дар бораи дин ва ҳуқуқҳо ба ҷавонон дар бораи масъалаҳои ба дин ва ҳуқуқҳо алоқаманд маълумот медиҳад ва онҳоро огоҳ мекунад. Аммо он барои муҳокимаронӣ ва баррасии амиқтари масъалаҳо нокифоя аст. Тавассути театри интерактивӣ ба ҷавонон имкон дода мешавад, ки масъалаҳои вобаста бо хушунат, муноқишаҳои динӣ, таҳаммул, радикализатсия ва ҳуқуқҳои инсонро муфассалтар баррасӣ намоянд. Театр ба ҷавонон барои дарк кардани ин мавзӯъ воситаи пурқувват пешниҳод мекунад. Усули театр-форум метавонад барои кушодани масъалаҳои хомӯш дар Тоҷикистон ба монанди ВИЧ/СПИД ва хушунати оилавӣ истифода бурда шавад.

Вақт	Машғулият
10 дақиқа	Муқаддима
20 дақиқа	Муқаддима ба Форум-Театр
50 дақиқа	Ҷавонон сахнаҷаи худро омода мекунанд
100 дақиқа	Саҳнаҷаҳо ва муҳокимаи онҳо
180 дақиқа	Вақти умумӣ

Муқаддима

Омӯзгор дарси гузаштаро оид ба дин ва ҳуқуқҳо ҷамъбааст мекунад. Фикру андешаҳои ҷавонон дар бораи мавзӯ ва оиди он ки чӣ тавр онҳо донишҳои аз сессия ба даст овардашонро истифода мебаранд муҳокима карда мешавад. Ҳамаи иштирокчиён ҳавасманд карда мешаванд, ки озодона сухан гӯянд ва фикру андешаҳои худро баён кунанд.

Муқаддима ба Форум-Театр

Омӯзгор ба ҷавонон дар бораи модели форум-театр (ба замима нигаред) нақд мекунад. Форум-театр бори аввал дар Бразилия соли 1960 ҳамчун воситаи додани имконият ба одамони беҳуқуқ истифода бурда шуда буд ва қисми ғаъоли сахнаҷаро ташкил медиҳад. Он барои кӯмак кардан ба одамон дар даҳлат намудани мавзӯ ва баррасӣ кардаи масъалаҳои баҳснок воситаи самаранок мебошад.

Д. Форум-театр бо сабаби моҳияти интерактивӣ доштани барои баланд бардоштани огоҳӣ воситаи самаранок мебошад. Роҳи аз ҳама осони тасаввур кардани он ин сахнаҷа аст, ки тамошобинон барои иштирок кардан дар он даъват карда мешаванд. Якҷанд намудҳои гуногуни театр-форумҳо вучуд доранд, умуман сахнаҷа аз се қисм иборат аст: муқаддима ба проблема, форум бо тамошобинон, аз ҷумла аз нав бозӣ кардани сахнаҳои асосӣ, ва муқолаҳои ҷамъбаастӣ бо тамошобинон.

Ба иштирокчиён инчунин қоидаҳои фаҳмонда шуда, ба онҳо нақшаи кор дода мешавад. Омӯзгор гурӯҳро ба чор гурӯҳҳои алоҳида ҷудо мекунад ва ба ҳар гурӯҳ барои сахнаҷаҳои кӯтоҳ мавзӯҳои медиҳад (ба поён нигаред).

Мавзӯҳо:

- *Дин набояд муноқиша барангезад.* Як марди ношинос ба деҳаи шумо омада, вазъ меҳонад, ки одамони маҳаллӣ бояд аз пас ӯ раванд ва бар зидди хориҷиён ҷиҳод бардоранд. Шумо дар ин ҳолат бояд чи кор кунед?
- *Дини ман некиро меомӯзонад.* Як сайёҳи хориҷӣ ба деҳаи шумо омад. Ӯ ярадор шудааст ва ба кӯмак эҳтиёҷ дорад. Шумо чи тавр рафтор мекунед?
- *Чӣ муҳимтар аст: ҳуқуқҳои инсон ва ё дин?* Як гурӯҳи нав ба шаҳр омада дар бораи ҳудуди худашон ҳидоят мекунанд. Онҳо варақаҳои тақсим мекунанд ва шуморо талқин мекунанд, ки ба онҳо ҳамроҳ шавед. Рафиқатон ба шумо мегӯяд, ки шумо набояд ин корро кунед. Шумо чи тавр рафтор мекунед?
- *Дар мамлақати ман динҳои гуногун вучуд доранд.* Хонандаи мактаби исмоилӣ аз тарафи ҳамсолаш таҳқир карда шудааст. Шумо ба ин чи тавр ҷавоб медиҳед? Одамони канораҷӯ бояд чӣ кор кунанд?

Ҷавонон сахнаҷаҳои худро омода мекунанд.

Пас аз оне ки ба ҳар як гурӯҳ мавзӯҳояшон тақсим карда шуд, ба онҳо 15 дақиқа дода мешавад, то ин ки онҳо ақидаҳояшонро дар бораи сахнача дар болои варақи калон инъикос намоянд. Ба ин дохил мешавад сенария, қаҳрамонҳои асосӣ ва сюжет. Ҳар як сахнача аз 5 то 10 дақиқа идома меёбад.

Пас аз он ки сахнача ба нақша гирифта шуд, ба ҷавонон боз 35 дақиқа барои такрор кардан ва такмил додани идеяҳояшон дода мешавад. Ҳамаи ҷавонон бо ҳар роҳ ба сахнача ҷалб карда мешаванд. Ба онҳо дастгирӣ карда намешавад, онҳо бояд бадеҳатан бозӣ кунанд.

Сахначаҳо ва муҳокимаи онҳо

Гурӯҳҳо сахначаҳояшонро дар назди ҳамсолонашон иҷро мекунанд. Пас аз ҳар як сахнача оиди мавзӯе, ки даҳлат карда шуда буд, муҳокимаи кӯтоҳ сурат мегирад. Ҷавонон ҳавасманд карда мешаванд, ки оиди сахначаҳо, алоқамандии он ба ҳаёт дар Тоҷикистон ва дар бораи он ки агар онҳо дар чунин ҳолат афтанд ягон тарзи дигар рафтор мекарданд ё не, мулоҳизаронӣ кунанд. Ҳар як муҳокима 10-15 дақиқа давом мекунад.

Пас аз он ки тамоми сахначаҳо ва муҳокимаҳо ба анҷом мерасанд, омӯзгор ҳама он чизеро, ки нишон дода шуда буд ҷамъбаст мекунад ва аз ҷавонон мепурсад, ки онҳо аз ин сессия чӣҳо омӯхтанд.

Замима

Сохтори Форум-Театр

Муқаддима

Муқаддима бояд дилписанд, шавқовар ва диққатҷалбкунанда бошад. Дар оғози сахнача барранда ва ё «чокер» қоидаҳои бозиро мефаҳмонад ва тамошобинонро ба бозӣ даъват мекунад. Баъд гурӯҳи театри сахначаи намунавиро иҷро мекунанд, ки дар он проблемае баррасӣ карда мешавад, ки ба проблемаи яке аз тамомшобинон, ки дар ҳаёти ҳаррӯзааш вомехӯрад, алоқаманд аст. Сахначаи намунавӣ дар атрофи қаҳрамони асосӣ, ки дар ҳолати ноговор ба муқобилияти қаҳрамони дигар дучор гаштааст, баҳс мекунад. Дар чунин ҳолат метавонад ҷавоне бошад, ки барои ба гурӯҳи радикалӣ ҳамроҳ шудан даъват шудааст ва ё исмоилие бошад, ки ўро кофир номидаанд. Муҳориба байни ду қаҳрамон ба охир мерасад ва ҳикоя нохуш анҷом меёбад – бе ҳалли проблема.

Эзоҳ: Бисёр муҳим аст, ки дар тамошобинон чунон таассуроте гузошта шавад, ки натиҷаи манфӣ дар сахначаи намунавӣ бо сабаби хатоӣ дар ақида, рафтор ва ё ҳолати бад, ки онро ислоҳ кардан мумкин аст, рӯй додааст, на бо ҳукми тақдир. Ин барои тамошобинон дарро кушода мемонад, то ин ки онҳо ба раванди қабули хулосаи мусбӣ ҷалб карда шаванд, ки ин ҳисси ноумедиро дар байни тамошобинон пурзур намекунад.

Форум

Ҳадафи форум-театр аз он иборат мебошад, ки хонандагонро аз тамошобинони ғайрифаъл ба иштирокчиёни фаъл табдил диҳад; форум ҳамон қисми сахнача мебошад, ки дар он ин табдилдиҳӣ сураат мегирад.

Омӯзгор дар давоми форум нақши «ҷокер»-ро иҷро мекунад. Ҷокер ҳавасмандкунанда ва миёнарави гурӯҳ буда, байни нақшбозон ва тамошобинон робита барпо мекунад.

Ҷокер барои вазифаҳои зерин масъул мебошад:

- Форумро мекушояд ва байни тамошобинон ва нақшбозон ҳамчун миёнарав амал мекунад.
- Тамошобинонро даъват мекунад, ки он чизеро ки мушоҳида кардаанд, чамъбаст кунанд, ва муҳокима кунанд, ки ба фикри онҳо проблемаи асосӣ кадом аст, ва фикру мулоҳизаҳои онро дар бораи он чи ки диданд, ибраз намоянд.
- Ба тамошобинон вақт медиҳад то ин ки онҳо байни ҳамдигар муҳокима кунанд ва ба идеяи ибраз қардани андешаҳои худ дар назди якдигар одат кунанд.
- Азнав иҷро қардани сахнаҳои асосиро пешниҳод мекунад, ва тамошобинонро даъват мекунад, ки нақшҳои мувофиқи фикри худашон оиди он ки дар чунин ҳолат чи тавр бояд рафтор қард, иҷро кунанд (одатан ба тамошобин ягон элементҳои либоси қаҳрамон, ба монанди кӯлоҳ дода мешавад, то ин ки ҳангоми бозидани нақш онро пӯшад);
- Дар муҳокима оиди роҳҳои ҳалли гуногуни аз тарафи тамошобинон пешниҳодгардида ҳамчун миёнарав амал мекунад ва саволҳои ба монанди «Оё дар ҳаёт чунин шуданаш мумкин аст?» ва ё «Оё ин мумкин аст?» медиҳад.

Муколамаи чамъбастӣ

Муколамаи чамъбастӣ барои тамошобинон имкон медиҳад, ки натиҷаҳои сахначаро муҳокима кунанд ва ҳолате, ки бо қаҳрамони асосии сахнача рӯй додаст, шахсан ба онҳо чи гуна алоқаманд аст.

Барои шавқманд қардан барои муҳокимакуни ҷокер метавонад саволҳои зеринро бидиҳад:

- Лаҳзаҳои омӯзишӣ дар ин сессия кадомҳо буданд?
- Агар ба шумо гӯянд ки ин сессияро бо як калима тасвир кунед, шумо кадом калимаро интихоб мекардед?
- Шумо дар ҳаёти худатон чӣ қор қарда метавонед, ки шуморо бовар кунонад, ки шумо ба он ҳолате, ки қаҳрамони асосӣ дар ин сахнача афтидааст, намеафтед.
- Ба фикри шумо кадом стратегияҳо аз ҳама таъсирноктар буданд?
- Шумо дар ин ҳикоя ягон чизи шиносро дидед (эътироф қардед)?
- Оё ин метавонад дар ҳаёти воқеӣ рӯй диҳад? Агар ҳа, пас ҷавонон чи тавр рафтор қардаанд?
- Шумо ба рафиқон ва оилаи худ чӣ маслиҳат медиҳед, агар онҳо ба чунин ҳолатҳо дучор шаванд?

Эзоҳ: Ҳангоми муҳокима кардани стратегияҳо напурсед, ки оё даҳлатҳо *воқеӣ* (*ичрошаванда*) буданд, чунки чунин тарзи саволгузорӣ ҳиссиёти ғайриимкон будани тағйир додани чизеро пурзур мекунад. Ба ҷойи ин пурсед, ки оё даҳлатҳо *имконпазиранд*?

Муҳокимае, ки дар ин марҳилаи ҷамъбасти сурат мегирад чунон таҳия карда шудааст, ки тамошобинонро бо иҷрокунандаи нақши асосӣ дар сахна алоқаманд мекунад ва ба онҳо кӯмак мекунад, ки муҳорибаи онро бо ҳаёти шахси худашон пайваст кунанд. Ин барои ба миён наовардани ҳолате, ки тамошобинон худро аз ҳолат ҷудо мекунанд ва ғайрифавола маслиҳат медиҳанд чуноне ки ҳолат ба онҳо дахл надошта бошад, кӯмак мекунад. Дар муҳокимаи ҷамъбасти мутахассисон ва ё шарикони маҳаллӣ низ имкон доранд, ки ба мардум муроҷиат кунанд ва имкониятҳоеро, ки метавонанд барои ҷамъият манфиати зиёд дошта бошанд, пешниҳод намоянд.

Барои ҷамъбаст намудани сахнача ҷокер идеяҳои асосии пешниҳодшударо натиҷабандӣ мекунад ва стратегияҳои дар давоми форум ташаккулдодашударо аз назар мегузаронад. Бисёр муҳим аст, ки дар чунин ҷамъбасткунӣ идеяҳо ҳамон тавре ки пешниҳод шудаанд, инъикос карда шаванд, ва набояд аз ҳад зиёд содда карда шуда, андешаи умумӣ қалбакӣ пешниҳод карда шавад.

НАҚШАИ ЧОРАБИНИ

Ҳадаф: Омӯзонидани ҷавонон оид ба ҳукумати маҳаллӣ

Вазифаҳо:

- Аз наздик шиносонидани ҷавонон бо кори ҷамоатҳо;
- Барқарор кардани эътимод байни ҷавонон ва ҳукумати маҳаллӣ;
- Ба ҷавонон нишон додани роҳҳои барқарор кардани робита бо ҳукумати маҳаллӣ

Натиҷа

Гарчанде ки ҷавонон тавассути ин модул дар бораи иштироки ҷамоат ва ҳукумати маҳаллӣ донишҳои назариявӣ пайдо карда бошанд ҳам, машғулиятҳои баъдидарсӣ ба онҳо имкон медиҳад, ки ин донишҳои таҷриба тавассути ташриф овардан ба идораи ҷамоат васеъ кунанд. Ин ба онҳо имкон медиҳад, ки бо кормандони идораи маҳаллӣ сӯҳбат кунанд ва бо кори ҳукумати маҳаллӣ аз наздик шинос шаванд. Робитаҳои бо ҳукумати маҳаллӣ барқароркардашуда ба ҷавонон кӯмак мекунад, ки дар ҷамоатҳои худ боз ҳам фаъолтар шаванд ва бо ҳукумат лоиҳаҳои хурди бай-ин-ро иҷро кунанд.

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	
30 дақиқа	Баромадҳо	
140 дақиқа	Ташриф ба ҷамоат/ҳукумат	
180 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Пас аз ба охир расидани дарси аввалин доир ба ҳамин мавзӯӣ омӯзгор эълон мекунад, ки ин ҳафта се нафар аз гурӯҳ як рӯзро дар ҷамоатҳои таҷриба мегузаронанд (ташкилоти шарикони барнома бояд ин масъаларо бо ҳукумати маҳаллӣ мувофиқа кунанд) ва кори раиси ҷамоат, муовини вай ва котиби ҷамоатро мушоҳида мекунанд. Ҳар як иштирокчии интихобшуда имкон дорад, ки як рӯзи кори корманди ҷамоатро мушоҳида кунад.

Омӯзгор аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки модудро дар бораи иштироки ҷамоат ба хотир биёранд. Омӯзгор андешаҳои иштирокчиёнро дар бораи мавзӯ мещунавад ва оиди он ки чи тавр ҳар як аъзои гурӯҳ метавонад донишҳои гирифтаашро дар ҳаёти ҳаррӯза истифода барад, муҳокимаронӣ мекунад. Дар муҳокима омӯзгор ба саволҳои иштирокчиён бодикқат гӯш мекунад ва ба иштирокчиёне, ки мехоҳанд андешаҳои худро баён кунанд, робитаи мутақобила пешниҳод мекунад. Баъди ин омӯзгор эълон мекунад, ки се нафар аъзоёни гурӯҳ рӯзи худро дар ҷамоатҳои худ гузарониданд ва якҷоя бо пешсафони ҷамоат кор карданд. Ҳар кадоми онҳо дар бораи он ки кадом корхоро иҷро карданд ва ҷамоат чӣ тавр кор мекунад, нақл мекунад.

Баромадҳо

Ҳар кадом аз иштирокчиёне, ки ба ҷамоатҳо ташриф оварда буданд, донишҳои ба дастовардаи худро бо дигарон пешниҳод мекунанд, дар бораи ҷамоатҳо ва роҳбарони онҳо нақл мекунанд, ва ба саволҳои гурӯҳ ҷавоб медиҳанд. Баромад инҳоро дарбар мегирад:

- Кадом кормандро онҳо давоми рӯз ҳамроҳӣ кардаанд?
- Вазифаи корманд дар идоракунии ҷамоат аз чӣ иборат аст?
- Онҳо давоми рӯз чиро мушоҳида карданд?
- Онҳо дар бораи он ки ҷамоат чи тавр идора карда мешавад чӣҳо омӯхтанд?

Ҳар баромад панҷ дақиқа давом мекунад ва панҷ дақиқаи дигар барои саволу ҷавоб дода мешавад.

Ташриф ба ҷамоат/ҳукумат

Пас аз баромадҳои иштирокчиён оиди натиҷаҳои ташрифи онҳо ба ҷамоатҳояшон омӯзгор пешниҳод мекунад, ки тамоми гурӯҳ ба ҷамоати маҳаллӣ (ва ё ҳукумат) ташриф оранд ва бинанд, ки ин муассисаҳо дар амал чӣ тавр кор мекунанд. Дар он ҷо гурӯҳ бо раиси ҷамоат вомехӯранд ва вай онҳоро бо шӯъбаҳои ҷамоат шинос мекунад ва кори ҷамоатро ба онҳо мефаҳмонад.

Ташриф тамоми шӯъбаҳои ҷамоат ва мавзӯҳои зеринро дарбар мегирад:

- Сохтори ҷамоат;
- Шӯъбаи молия;
- Қонун ва тартибот
- Чорабиниҳои фарҳангӣ;
- Маориф;
- Муҳити атроф;
- Масъалаҳои ҷавонон;
- Варзиш;
- Системаи баррасии шикоятҳо/даъвоҳо

Дар охири ташриф ба ҷавонон 30 дақиқа вақт дода мешавад то ин ки онҳо бо раиси ҷамоат сӯҳбат кунанд ва дар бораи нақш ва масъулияти ҳукумати маҳаллӣ саволҳо диҳанд.

НАҚШАИ ЧОРАБИНИҶО

Ҳадаф: Огоҳ намудани ҷавонон оиди имкониятҳои онҳо дар хизматрасонӣ ба ҷамъият ва мусоидат намудан барои ба шаҳрвандони масъулиятшинос ва созада табдил ёфтани онҳо.

Вазифаҳо:

- Хонандагон дар бораи ташаббускорӣ, хизмати ҷамъиятӣ ва шаҳрвандии масъулиятнок маълумот ба даст меоранд;
- Хонандагон роҳҳои ҷӣ тавр бо ҷамоатҳои ҷалб гардиданро меомӯзанд;

Натиҷаҳо

Модули Фаъолияти ихтиёрӣ, Хизмати ҷамъиятӣ ва Шаҳрвандии масъулиятнок яке аз бобҳои васеи дастурамал мебошад, ки аз ду модул иборат буда, ҳафтаҳои 5-ум ва 6-умро дарбар мегирад. Модул ба хонандагон мафҳумҳо ва фаҳмиши терминҳои асосиро ба монанди: шаҳрвандӣ, иштирок, ташаббускорӣ, масъулият, ва вазифаҳо пешниҳод мекунад. Донишҳои назариявӣ дар бораи фаъолияти ихтиёрӣ, ташаббускорӣ ва иштироки фаъол, хизмати ҷамъиятӣ, масъулият ва вазифаҳои шаҳрвандӣ метавонанд тавассути машғулиятҳои пасазмактабӣ дар амал татбиқ карда шаванд ва ба ин мақсад бо машғулиятҳои зерин ноил шудан мумкин: Барномаҳои грантии хурд барои Ҷавонони Пешсаф оид ба хизматҳои ҷамъиятӣ, ташриф овардан ба хонаҳои кӯдакони бепарастор ва хонаҳои пиронсолон ва тақсим кардани кӯмаки башардӯстонаи Куантерпарт, ки аз тарафи шарикони СНАР расонида мешавад ва иҷро кардани саҳнаҷаҳои хурд дар бораи масъулияти шаҳрвандӣ.

Ҳафтаи аввал

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	Кӯмаки башардӯстонаи СНАР, хайрияҳои ҷавонон/ҷамоатҳо
20 дақиқа	Воҳӯрӣ бо роҳбарияти беморхона ва ҳамшираҳои шафқат	
30 дақиқа	Саҳнаҷаҳо	

60 дақиқа	Сӯҳбат бо кӯдакон/ва ё пиронсолон; тоза кардани боғи беморхона	
20 дақиқа	Тақсим кардани кӯмаки башардӯстонаи СНАР	
200 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Пас аз хотимаи дарс дар ҳафтаи 5-ум омӯзгор эълон мекунад, ки ин ҳафта онҳо ба хонаи кӯдакон/пиронсолони бепарастор ташриф меоранд. Агар имкон бошад ҷавонон метавонанд ин идеяро ба падару модар, ҳамсоҳояшон бигӯянд ва ҳар намуд кӯмаки ҷамъиятиро ҷамъ кунанд. Омӯзгорон бояд бо мақомоти дахлдор вохӯранд, онҳоро огоҳ кунанд ва вақту рӯзи ташрифро бо онҳо мувофиқа кунанд ва тамоми лавозимоти заруриро як ҳафта пешакӣ омода кунанд. Чӣ тавре ки дар модули яқум нишон дода шуда буд, Омӯзгори маърифати шаҳравандӣ бояд розигии падару модарони ҷавонро барои бурдани кӯдакон гиранд. Омӯзгор дар бораи ҷоёе, ки ба он ташриф оварда мешавад, маълумоти мухтасар медиҳад ва модул дар бораи фаъолияти ихтиёрӣ ва хизмати ҷамъиятиро хотиррасон карда, фаъолияти ихтиёрӣ ва дастирӣ кардани ташаббусҳои ҷавонро оид ба омода кардани хӯрок барои бесарпаноҳон ва ё аҳолии дигари алоҳида, китоб хондан ба кӯдакон, кӯмак кардан ба хонандагон баъд аз мактаб, ташкил кардани гурӯҳҳои рақсӣ ва театрий, намоишҳои фарҳангӣ, намоишҳои санъат ва хунароҳоро махсусан қайд мекунад.

Вохӯрӣ бо роҳбарияти беморхона ва ҳамшираҳои шафқат

Омӯзгор ҷавонро ба роҳбарияти беморхона муаррифӣ мекунад ва ба онҳо дар бораи Барномаи ҷавонони пешсафи Каунтерпарт ва СНАР маълумот пешниҳод мекунад. Бояд махсусан қайд карда шавад, ки онҳо ба воситаи барномаи СНАР (ва хайрияҳои дигари ҷамъиятӣ) кӯмаки башардӯстона барои тақсим кардан овардаанд ва нақшаи тақсимкуниро баррасӣ карда мекунад. Роҳбарияти беморхона ба ҷавонон қоидаҳои беморхонаро мефаҳмонанд ва ҳамин тавр ҷавонон огоҳ мегарданд, ки ҳангоми вохӯрдан ва сӯҳбат кардан бо кӯдакон/пиронсолон чи гуна бояд рафтор кунанд.

Саҳначаҳо

Омӯзгори маърифати шаҳравандӣ пас аз дарс гурӯҳро ба чор гурӯҳи алоҳида тақсим мекунад ва ба ҳар як гурӯҳ вазифаи хонагӣ медиҳад, ки мувофиқи он онҳо бояд барои саҳначаҳои кӯтоҳи худ дар мавзӯи Шаҳравандӣ: Ҳуқуқҳо ва Масъулиятҳо сценария, нақшҳо ва сюжет офаранд. Ҳар як саҳнача бояд аз 5 то 10 дақиқа давом кунад. Маркази Ҷавонон барои иҷрои саҳначаҳо ва омода кардани нақшҳо истифода бурда мешавад.

Пас аз он ки ҳамаи саҳначаҳо иҷро карда шуданд, омӯзгор баромадҳоро ҷамъбаст менамояд ва аз ҷавонон мепурсад, ки онҳо аз ин сессия чӣ омӯхтанд.

Сӯҳбат бо кӯдакон/ва ё пиронсолон; рубучин кардани боғи беморхона

Чавонон бояд дарк кунанд, ки онҳо бо одамони очиз вохӯрда истодаанд ва ҳар аҳамияте, ки аз тарафи онҳо изҳор карда мешавад, бисёр қадр карда мешавад. Бинобар ин, ҳатто агар тамошобинон ба амалҳои онҳо ягон ҷавоб надиҳанд ҳам, чавонон бояд бо онҳо меҳрубон бошанд. Омӯзгорони маърифати шаҳравандӣ ба чавонон кӯмак мекунанд, ки онҳо ташаббус нишон диҳанд ва суҳбатро оғоз кунанд. Чавонон метавонанд дар тоза кардани боғи беморхона кӯмак кунанд ва баъзе гулҳо ва растаниҳои баҳорӣ оварда, онҳоро якҷоя шинонанд. Кӯмак кардан ба пиронсолони ҷамоат, расонидани кӯмак ба маъҷубон ва дигар одамони мӯҳтоҷ.

Тақсим кардани кӯмаки башардӯстонаи СНАР

Мувофиқи нақшаи баррасигардидаи тақсимкунӣ чавонон дар якҷоягӣ бо Омӯзгори маърифати шаҳравандӣ кӯмаки шаҳравандиро ба кӯдакон/пиронсолон тақсим мекунанд.

Ҳафтаи дуҷум

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	Варақаҳои чопӣ, флип-чартҳо, маркерҳо;
60 дақиқа	Вохӯри бо собиқадорон, пиронсолон ва раисони маҳаллаҳо	
30 дақиқа	Қироати шеърҳо	
40 дақиқа	Баромад дар бораи иҷроиши лоиҳаҳои хизматҳои ҷамъиятии Чавонон (4 то 5) ба воситаи грантҳои хурди БҶП;	Проектор, экран, баромад бо барномаи power point дар бораи лоиҳаҳои хурди тақдимшуда
20 дақиқа	Муҳокима ва Хулосабарорӣ, ба даст овардани саҳми ҷамъият ва падару модарон	
210 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Чун ҳафтаи 6-ум ба Иди Меҳнаткашон ва Иди Ғалаба рост меояд, омӯзгорон ба чавонон оид ба санаҳо ва воқеаҳои, ки барои мамлакат аҳамияти таърихӣ доранд, нақд мекунанд, таърихи ин воқеаҳо муҳокима мекунанд ва ҳисси ватандӯстиро дар онҳо бедор мекунанд, ҳисси фахр

аз ватан ва шаҳрванди масъулятшинос буданро дар онҳо тарбия мекунанд. Ин ҳафта омӯзгорон якҷоя бо ҷавонон рӯйхати пиронсолон ва собиқадоронро тартиб медиҳанд. Омӯзгорон ва ҷавонон қутти хайрия ташкил мекунанд ва ба ҷамъияти донишҷӯён эълон мекунанд, ки маблағҳои хайрияро барои кӯмак расонидан ба пиронсолони ҷамоат истифода мекунанд. Қутти дар мактаб гузошта мешавад ва хонандагон/омӯзгорон даъват карда мешаванд, ки хайр кунанд. Инчунин дар машғулиятҳои ин ҳафта ба ҷавонон имкон дода мешавад, ки идҳоро ҷашн гиранд ва лоиҳаҳои хурди худро ба собиқадорон, роҳбарони ҷамоатҳо ва падару модарони худ пешниҳод кунанд.

Вохӯри бо пиронсолон ва собиқадорон

Пеш аз чорабинӣ Омӯзгорони маърифати шаҳрвандӣ ва ҷавонон бо истифода аз маблағҳои хайрия тӯхфаҳо харида, пиронсолон ва собиқадоронро ба Маркази Ҷавонон барои ҷашнгири даъват мекунанд. Онҳоеро, ки имконияти омадан надоранд, ба хонаҳояшон ташриф оварда, дар корҳои ҳаррӯзаашон, ба монанди тоза кардани ҷӯйборҳо ва ба тартиб овардани дарахтон кӯмак мекунанд.

Қироати шеър

Қироати шеър яке аз воситаҳои мебошад, ки баъзе ҷавонон бо шавқи зиёд ба он машғул мешаванд. Омӯзгори маърифати шаҳрвандӣ аз байни ҷавонон нафаронеро, ки ба қироат кардани шеър дар бораи Рӯзи Ғалаба дар рафти вохӯри шавқи калон доранд, муайян мекунад.

Баъзе тавсияҳо, ки ба ҷавонон барои бо дилгармӣ ва фаҳмиши бештар хондани шеър кӯмак мекунад

(барои онҳое, ки ин барояшон душвор аст)

Шеъри бояд чӣ тавр хонда шавад

Шеър хондан одатан маъноӣ нақш иҷро карданро дорад, баъзан таҳти мусиқӣ. Барои ҳамин, агар шумо дар ҷойи хилват қарор надошта бошед, ва ё агар «иҷро кардани» шеър бо баланд хондани он бо тарзи зарурии драматӣ барои шумо хандаовар намояд, шумо ақаллан метавонед онро баланд хонед ва кӯшиш кунед тасаввур кунед, ки дар мисраҳои гуногун кадом тони овозро бояд истифода баред. Ҳамин тавр, шеърро як бор то охир хонед, боварӣ ҳосил кунед, ки он чӣ ки дар шеър гуфта мешавад шумо иҷро кардед, ва баъд онро ду бори дигар ва ё аз он зиёд бо истифодаи овозҳо ва ҳолатҳои гуногун хонед. Оё баъзе мисраҳо тамасхуромезанд? Таҳқиромезанд? Пурэхсосанд? Чӣ гуна маъноӣ мисраҳои гуногун тағйир меёбанд агар шумо тони овозатонро иваз кунед? Вақте шумо аниқ муайян кунед, ки шеър чӣ тавр бояд хонда шавад, пас аз он саволҳои зеринро як ба як баррасӣ намоед ва бинед, ки оё шоир ягонтои ин воситаҳоро дар шеър истифода бурдааст, то ин ки ба шеър аҳамияти бештар илова кунад (бо ибораи дигар, шумо бо кадом маъно онро мехонед):

1. **ТОН ва ё ОВОЗ:** Шумо «овози» шоирро дар ин шеър чӣ гуна тасаввур мекунад? Оё шоир мувофиқи характераш сухан мегӯяд? То дараҷае ҳамаи нависандагон мувофиқи характерашон сухан мегӯянд, барои ҳамин агар шумо ҳис кунед, ки овози шеър ин

овози худи шоир аст, донистани тони овози шеър аз аҳамият холӣ нахоҳад буд. Оё шоир ба тарзи «оммави» сухан мегӯяд ва ё ба тарзи хусусӣ ва шахсӣ? Оё шоир фикр мекунад, ки вай барои ҳамаи одамон сухан гуфта истодааст, ва ё мақсади шеър чизеро ба таври ягона, хоса тасаввур кардан аст?

2. **МЕТАФОРА ва ОБРАЗҶО:** рӯйхати хаёлии образҷоеро, ки шоир дар шеър чамъ овардааст, тартиб диҳед. Баъзан он чизе, ки шоир мегӯяд ба монанди образҷое, ки онҳо барои ба таври худ тасаввур кардани дунё истифода мебаранд, он қадар шавқовар нест. Барои мисол, Шекспир як соната дорад, ки дар бораи ишқ аст, ҳамзамон дар он образ аз паи образ дар мавзӯи бизнес, бонқдорӣ ва муҳосибот чамъ оварда шудааст. Ин образҷо – пас аз як бор хондани соната – маънои сонатаро тағйир медиҳанд, барои он ки моро қариб маҷбур месозад бипурсем, ки чаро шоир забони бизнесро интихоб карда, дар бораи ишқ гуфтааст. Дар шеъри шумо аз тарафи шоир истифодабарии образҷоро шумо чи тавр тасвир мекунад?

3. **РИТОРИКА (Истеъдоди бофасоҳат ва таъсирбахи сухан гуфтан дар байни мардум):** ба мо дигар дар мавзӯи риторика дарс намениҳанд, ва аз ҳамин сабаб онро дар шакли хаттӣ ёфтагон барои мо ғайритабиист. Аммо назм риторикӣ аст, аз он ҷиҳат, ки дар он ҷумлаҳо аксаран ончунон батафсил ва моҳирона сохта шудаанд, то ин ки таъсирот ба дараҷаи ниҳой расонида шавад. Дар шеъри шумо оё шоир бо суханҷо ва сохти ҷумлаҳо бисёр бозӣ кардааст? Онҳо бо ин амал ба чи ноил шуданианд? Оё ин ба он маъное, ки шеър аллакай барои шумо медиҳад, ягон чизи дигар илова мекунад?

4. **СОХТОР:** ба монанди очерк шеърҳо низ аз қисмҳо иборатанд. – Ҳар як мисра як қисмро ташкил медиҳад: оё ҳастанд ҷойҳое, ки дар он қандашваии мисраи шеър ба таҷрибаи шумо илова мекунад? – Ҳар як қитъа ва ё банди шеърӣ як порчаро ташкил медиҳад: ҳастанд ҷойҳое, ки дар он мисраҳои алоҳида шавқовар, аҷоиб ва ё худ дар худ маънодоранд? – Агар ин шеъри дароз бошад, шумо онро бояд ҳамчун шеърҳои кӯтоҳи якҷоякардашуда қироат намоед. Шоир чӣ тавр қисматҳои хурдтарини шеърро ташаккул додаст? Онҳо чӣ илова мекунанд?

5. **НОФАҶМИҶО:** Оё дар шеър лаҳзаҳое ҳастанд, ки дар онҳо калимаҳои асосӣ беш аз як чизро ифода мекунанд? Як роҳи шавқовари баррасӣ намудани нофаҷмиҷо ин ба шеър ҳамчун ба калима-чистон муносибат кардан аст: шумо чанд роҳи ҳалли онро ёфта метавонед? Шумо чи қадар калимаҳо сохта метавонед? Оё номи шеър ба шумо барои аниқ муайн кардани он ки кадомаш дурусттар аст, кӯмак мекунад?

6. **АНЪАНА ВА Ё ШАРТ:** Оё анаъана ва ё шартҳои ҳастанд, ки шеър дар доираи онҳо ва ё дар вобастагӣ ба онҳо навишта мешавад?

Муаррифӣ кардани лоиҳаҳои хизматҳои ҷамъиятии Ҷавонон (4 то 5), ки тавассути грантҳои хурди БҶП иҷро карда мешаванд.

Грантҳои хурди амалии Барномаи Ҷавонони Пешсаф ба он лоиҳа-пешниҳодҳо оид ба хизматҳои ҷамъиятӣ пешниҳод карда мешаванд, ки аз тарафи ҷавонон дар моҳи апрел пешниҳод карда шудаанд. Дар миёнаҳои моҳи май ба ҷавонон натиҷаҳои лоиҳаҳои пешниҳодкардаашон хабар дода мешавад. Омӯзгори маърифати шаҳрвандӣ ба ҷавонон дар омода кардани баромади кӯтоҳ оид ба лоиҳаҳои қабулшуда кӯмак мекунад. Бисёр муҳим аст, ки Омӯзгори ҷавонон он гурӯҳҳо/шахсон алоҳидаеро, ки лоиҳаҳои онҳо дар моҳи май дастгирӣ наёфтанд, ҳавасманд кунад ва ба онҳо имкон диҳад, ки онҳо низ идеяҳои

пешниҳодкардашонро ба аҳли нишаст пешниҳод намоянд. Ҷавонон метавонанд аз проектор истифода баранд ва баромадаҳояшонро дар барномаи power point ба аҳли нишаст пешниҳод кунанд. Ҳар як баромад бояд аз 5 то 10 дақиқа давом кунад.

Муҳокимаронӣ ва Хулосабарорӣ барои ба даст овардани саҳми ҷамъият ва падару модарон

Пас аз он ки ҷавонон оиди лоиҳаҳояшон баромад карданд, Омӯзгори ҷавонон минбарро барои муҳокима ва саволу ҷавоб мекушояд. Ин ба ҷавонон имкон медиҳад, ки ӯҳдадорихои ҷамоатҳо ва саҳми одамони ҷамоатро дар лоиҳаҳои иҷрошавандашон ба даст биёранд. Инчунин, ҷавононро он чиз ҳавасманд мегардонад, ки онҳоро мешунаванд ва пиронсолон онҳоро эҳтиром мекунанд; онҳо аз он фахр мекунанд, ки тавачҷӯҳ зоҳир мекунанд, ташаббус нишон медиҳанд ва дар рушду такмили ҷамоатҳои худ ҳамчун Шаҳрванди Масъул саҳм мегузоранд.

ИСТЕЪДОДИ ГУФТУШУНИДГУЗАРОНӢ

БОБИ 7

НАҚШАИ ЧОРАБИНӢ

Ҳадаф: Ба ҷавонон пешниҳод намудани воситаҳо барои ҳалли муноқишаҳо

Вазифаҳо:

- Додани имконият ба ҷавонон барои гузаронидани гуфтушунид бо кормандони соҳаи ҳифзи ҳуқуқ оиди моҳияти муноқиша дар минтакаи маҳаллии онҳо;
- Додани имконият ба ҷавонон барои омӯхтан аз мисолҳои воқеие, ки аз тарафи полис дода мешаванд;
- Мусоидат намудан ба таҳқиқи муноқиша тавассути филмҳо/санъат;

Натиҷа

Воҳӯрӣ бо полис ва муҳокима кардани нақши онҳо дар пешгири кардани муноқишаҳо ба ҷавонон имкон медиҳад, ки онҳо моҳияти ҳалли проблемаҳоро дар амал ва нақши мақомоти ҳифзи ҳуқуқро дар ин раванд дарк кунанд. Инчунин ин машғулият байни полиси маҳаллӣ ва ҷавонон ҳисси бовариро, ки аксар вақт нокифоя аст, ба миён меорад. Санъат ва филмсозӣ ба ҷавонон имкон медиҳад, ки масъалаҳои бо муноқишаҳо алоқамандро бо роҳҳои наоварона ва эҷодкорона таҳқиқ кунанд. Маводҳои молии ин машғулият: асарҳои бадеӣ ва филмҳоро дар мактабҳои маҳаллӣ нишон додан мукин ва онҳо минбаъд барои таълим дар мавзӯи баргараф кардани муноқишаҳо воситаҳои

боэътимод хоҳанд буд.		
Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	
60 дақиқа	Баромади корманди полис	
10 дақиқа	Иштирокчиён барои мавзӯи Муноқиша асари бадеӣ ва ё филмро интихоб мекунад	
80 дақиқа	Иштирокчиён Филмҳо/асарҳои бадеияшонро омода мекунад	Се адад лэптоп, рангҳо, қоғаз ва маводҳои санъаткорӣ
20 дақиқа	Пешниҳод кардани маводҳои ҳосилшуда	Проектор
180 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Омӯзгор дарсро бо иштирокчиён аз назар мегузаронад. Андешаҳои иштирокчиёнро дар бораи мавзӯ мепурсад. Дар бораи он ки аъзоёни гурӯҳ чӣ тавр метавонанд донишҳои ҳосилкардашонро дар оянда истифода баранд, муҳокимаронӣ мекунад. Дар рафти дарс омӯзгор бояд ба фикру андешаҳои аъзоёни гурӯҳ гӯш кунад ва ба онҳое, ки мехоҳанд андешаҳоишонро ибраз намоянд, робитаи мутақобила пешниҳод намояд.

Баромади корманди полис

Як гурӯҳ кормандони полиси маҳаллӣ ба назди иштирокчиён ташриф оварда, ба онҳо дар бораи муноқиша дар минтақаи маҳаллӣ нақл мекунад. Ба инҳо дохил мешаванд ҳодисаҳои, ки бо замин, об, шароб ва омилҳои дигари муноқиша алоқаманданд.

Корманди полис дар мавзӯҳои зерин баромад мекунад:

- Сабабҳои муноқиша дар минтақаи маҳаллӣ;
- Усулҳои, ки полис барои бартараф кардан ва муносибат кардан ба муноқиша истифода мебарад;
- Намудҳои муноқиша, ки бо онҳо ҳамарӯза рӯбарӯ мешаванд;
- Оқибатҳои муноқиша дар ҷамоат;

Пас аз сӯҳбат, ки надиди 30 дақиқа давом мекунад, иштирокчиён метавонанд савол диҳанд ва ба сӯҳбат ҳамроҳ шаванд ва бо меҳмонон муҳокимаронӣ кунанд.

Иштирокчиён дар мавзӯи Муноқиша асари бадеӣ ва ё филмро интихоб мекунад

Пас аз сӯҳбат омӯзгор ҳар як аъзои гурӯхро ҳавасманд мегардонад, ки интиҳоб кунанд, ки дар дар мусобиқа оид ба тасвир кардани мисоли ҳалли муноқиша иштирок мекунад ва ё дар истехсол кардани филми кӯтоҳмуддат? Ба онҳое, ки мехоҳанд расм кашанд, маводҳои зарурӣ дода мешаванд ва онҳо ба расмкашӣ оғоз мекунад.

Филм

Омӯзгор ба иштирокчиёне, ки мехоҳанд дар истехсол намудани филми кӯтоҳмуддат иштирок кунанд, чи тавр аз камераҳои телефони мобилӣ истифода бурда, навор бардоштанро мефаҳмонад. Иштирокчиён ба се гурӯҳ ва ё аз он камтар, ки аз 3-4 нафар иборатанд, тақсим карда мешаванд. Омӯзгор ба ҳар як гурӯҳ супориш медиҳад, ки дар бораи муноқиша ва бартараф кардани он филми кӯтоҳ ба навор гирад. Он метавонад яке аз мавзӯҳои зеринро дарбар гирад:

- Муноқиша барои замин ва амвол;
- Хушунати оилавӣ;
- Муноқишаҳои миллӣ;
- Муноқиша барои захираҳои табиӣ, масалан, об;
- Муноқишаҳои оилавӣ

Барои омӯзгор: Ин мавзӯҳоро ба ҷавонон тақсим кунед, инчунин онҳоро ҳавасманд кунед, ки идеяҳои худро низ пешниҳод кунанд.

Ҷавонон идеяҳоро муҳокима мекунад ва сценарию омода мекунад. Ин филмҳо метавонанд таҳаюлӣ бошанд ва дар асоси муноқишаи воқеӣ дар ҷамоати онҳо омода карда шаванд. Омӯзгор ба онҳо барои ба навор гирифтани видео 30 дақиқа вақт медиҳад. Баъди ин омӯзгор бояд ба гурӯҳҳо барои ба охир расонидани филм кӯмак кунад. Ин корро бо истифода бурдани лэптоп дар ҳар як гурӯҳ анҷом додан мумкин аст. Давомнокии ҳар як филм бояд надикӣ 5 дақиқа бошад.

Асари бадеӣ

Ҳангоме ки гуруҳҳо бо филмсозӣ машғуланд, омӯзгор хонандагонро, ки расмкаширо интиҳоб кардаанд, тафтиш мекунад ва агар онҳо ба кӯмак ниёз дошта бошанд, кӯмак мерасонад. Ба ҳар як расмом коғази андозаи А3, қаламҳо, ручкаҳо, рангҳо ва дигар маводҳои расмкашӣ дода мешавад. Онҳо ҳавасманд карда мешаванд, ки матнро бо таҳаюл якҷоя кунанд, то ин ки муноқишаро дар ҷамоатҳояшон пуртаъсир нишон диҳанд. Асари бадеӣ бояд ба проблемаи додашуда роҳи ҳал пешниҳод кунад. Он метавонад дар шакли расм, плакат ва ё комикс бошад. Ба ҷавонон бояд озодӣ дода шавад, то ин ки онҳо мавзӯ ва услуби худро интиҳоб намоянд. Омӯзгор ба онҳо танҳо роҳбаладӣ ва дастгирӣ пешниҳод мекунад.

Нишон додани маводҳои ҳосилшуда

Омӯзгор ба охир расидани вақтро барои расмкашӣ эълон мекунад ва маводҳои ҳосилшударо дар девор овозон мекунад. Ҳар як расмом бояд расми кашидааш ва ғояи асосии онро тасвир кунад. Иштирокчиён овоз медиҳанд, ки кадоме аз асарҳо дар расмонидани паёми дарназардоштасуда беҳтарин мебошад.

Ба ҳар як гурӯҳ имкон дода мешавад, ки филми худ ва ғояи паси онро муаррифӣ намоянд. Омӯзгор филмҳои банаворгирифтаи гурӯҳҳоро бо истифода аз пректор нишон медиҳад. Иштирокчиён видеоҳоро муҳокима мекунанд ва аз байни онҳо беҳтаринашро интихоб мекунанд. Бо ғолибон тамоми гурӯҳ қарсақзанӣ мекунанд ва ба онҳо тӯҳфаи хурдакӣ дода мешавад.

НАҚШАИ ЧОРАБИНӢ

<p>Ҳадаф:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Иштирокчиён оид ба маҳорати сухангӯӣ дар байни омма, баромадкунӣ ва баҳскунӣ ва истифодаи онҳо дар ҳаёт маълумот пайдо мекунанд. 	<p>Вазифаҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Омӯхтани сӯхангӯӣ ва баромадкунӣ дар байни омма бо истифодаи воситаҳои айнии гуногун; • Омӯхтани омода кардани баромади таъсирбахш ва баён кардани фикр бо усули конструктивӣ; • Фаҳмидани моҳияти маҳорати баромадкунӣ ва аҳамияти он дар ҳаёти мо; • Фаҳмидани моҳияти баҳс ва рафти он;
---	---

Натиҷа

Гарчанде дар машғулиятҳои баъдидарсии пешина ҷавонон имкон доштанд, ки маҳорати худро дар сухангӯӣ дар байни омма машқ кунанд ва баромад кунанд, ин модул ба ҷавонон барои такмил додани маҳорати онҳо воситаҳо ва конструкцияҳои заруриро пешниҳод мекунад. Дар назди хонандагон мутахассис баромад карда, маҳорати сухангӯӣ ва баҳскунии худро нишон медиҳад ва якҷанд мисолҳои амалиро тавассути роҳбарӣ кардани муҳокимаҳо оид ба яке аз мавзӯҳои омӯхташуда нишон медиҳад.

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	
30 дақиқа	Пешниҳод кардани баромади аз тарафи гурӯҳҳо омодакардашуда	Проектор
20 дақиқа	Муҳокима	
60 дақиқа	Баромади мутахассисон ва нишон додани маҳоратҳои баҳскунӣ аз тарафи онҳо	
120 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Ин бобби пеш аз охирини дастурамал мебошад ва ҷавонон донишу маҳоратҳои аз модулҳои пешина бадастовардашонро васеъ мекунад. Ба ҳар ҳол, маҳорати сухангӯӣ дар байни омма, баромадкунӣ ва баҳскунӣ барои ҷавонон бисёр муҳим мебошанд, чунки илова ба омӯختан ва ба даст овардани донишҳо, ҷавонон бояд тавонанд, ки дар байни мардум сухан гӯянд ва дорои маҳорати баромадкунӣ ва баҳскунӣ бошанд. Ин ҳафта, пас аз дарс хонандагон ба гурӯҳҳои иборат аз се нафар ҷудо карда мешаванд ва ба онҳо вазифа дода мешавад, ки оид ба идеяи худ дар барномаи PowerPoint баромад омода кунанд.

Пешниҳод кардани баромадҳои аз тарафи гурӯҳҳо омодакардашуда

Ҳар гурӯҳи сенафара бояд нақшаи амали худро таҳия кунанд, ки он бояд аз муқаддима, қисми асосӣ ва хулоса иборат бошад ва муайян кунанд, ки барои чӣ ин муҳим аст. Ҷавонон бояд пешакӣ бо ҳамдигар робитаи мутақобилаи конструктивӣ дошта бошанд. Ҷавонон бояд нишондодҳои мавзӯӣ ва манбаъҳои иловагиро аз интернет ва/ё китобхона истифода бурда, Нақшаи Амали худро дар асоси Сессияи 5 дар мавзӯи «*Хизмати ҷамъиятӣ, иштироккунӣ ва ташаббускорӣ*» тартиб диҳанд. Ҳар як баромад бояд аз 5 то 10 дақиқа давом кунад.

Муҳокима

Баъд аз баромади гурӯҳҳо Омӯзгори Ҷавонон бояд минбарро барои муҳокима кушояд ва ҷавонон интиҳоб кунанд, ки кадоме аз маҳоратҳои сухангӯӣ, баромадкунӣ ва нақшаи амал беҳтаринҳо буданд.

Баромади мутахассисон ва нишон додани маҳорати баҳскунӣ аз тарафи онҳо

Мутахассисони маҳаллӣ оид ба маҳорати баҳскунӣ сӯҳбат карда, мавзӯҳои омӯхтаи ҷавононро махсус қайд мекунад ва тавассути бурдани муҳокимаҳо мисолҳои амалӣ нишон медиҳанд. Ин муҳокимаҳо метавонанд дар мавзӯҳои ҳуқуқҳои инсон, дин шаҳрвандӣ, масъулияти шаҳрвандон ва вазифаҳои онҳо, фаъолияти ихтиёрӣ ва хизмати ҷамъиятӣ ва мавзӯҳои махсуси дигар, к ибo ҷамоат алоқаманданд, бошанд. Масалан:

1. Хонандагон ҳуқуқ доранд, ки мавзӯҳои дигарро интиҳоб кунанд, пас чаро ин мавзӯи тарбия ҷисмонӣ набошад?
2. Ҷавонон худро зеро хатари беҳудаи зарари ҷисмонӣ мегузоранд;
3. Ҷавонон метавонанд ба машғулиятҳои варзишӣ берун аз мактаб мувофиқи нақшаи машғулиятҳои иловагӣ ҷалб карда шаванд.
4. Дар мактабҳо маблағгузорӣ хеле нокифоя аст, ҳтто барои математика ва фанҳои назариявӣ, тарбияи ҷисмонӣ як тараф истад; Чунин фанҳо бояд бартарӣ дошта бошанд.
5. Муаллимони ихтисосноки тарбияи ҷисмонӣ намерасанд.

Ба ҷои он ки ба ин далелҳо як ба як ҷавоб дода шавад, беҳтар мебуд агар онҳо ба ду мавзӯъ гуруҳбандӣ карда мешуданд: масалан: рағбати ҷавонон (далелҳои 1,2 ва 3); ва мушкилоти мактаб (далелҳои 4 ва 5);

Пас аз баҳс, ки наздики 30 дақиқа давом мекунад, иштирокчиён метавонанд саволҳо диҳанд ва ба сӯҳбат ва муҳокима бо мутахассис ҳамроҳ шаванд.

НАҚШАИ ЧОРАБИНИ

Ҳадаф: Омӯзонидани ҷавонон оид ба имкониятҳо ва масъулияте, ки бо рушди имкониятҳо ба миён меоянд.

Вазифаҳо:

- Додани имконият ба ҷавонон барои таҳқиқ намудани фаъолияти ҳукумат тавассути бозии тақлидкунӣ;
- Ташаккул додани андешаҳо ва баҳсҳо дар бораи он ки ҷамъият чӣ тавр ташкил ёфтааст.
- Кӯмак кардан ба ҷавонон барои пайдо кардани донишҳо оиди адолат, демократия ва баробарӣ;

Натиҷаҳо

Модули рушди имконияти ҷавонон ба ҷавонон оиди шаҳрвандони фаъоли ҷамоатҳои худ будан меомӯзонад. Машғулиятҳои иловагӣ барои мустақкам кардани ин дарсҳо тавассути машғулиятҳои интерактивӣ равона карда шудаанд. Ин дар гирди бозии «Ҷазира» марказонида шудааст, ки ба ҷавонон имкон медиҳад, то ин ки ҷамъиятҳои худро бисозанд. Бо иҷрои ин кор онҳо водор карда мешаванд, ки дар бораи қонунҳо, ҳуқуқҳо, масъулият, сиёсат ва ҳукумат фикр кунанд. Ин ба онҳо имкон медиҳад, ки баъзе дарсҳоеро, ки онҳо дар мавзӯҳои шаҳрвандӣ, идоракунии ҳуқуқҳои инсон ва дин азхуд карданд, дар амал истифода баранд.

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
10 дақиқа	Муқаддима	
150 дақиқа	Бозӣ: Ҷазира	Коғаз, ручкаҳо
20 дақиқа	Муҳокима	
180 дақиқа	Вақти умумӣ	

Муқаддима

Омӯзгор дарсро ҷамъбаст мекунад ва фикру андешаҳои иштирокчиёнро дар бораи мавзӯи дарс мепурсад. Дар бораи он ки чӣ тавр аъзоёни гурӯҳ метавонанд донишҳои аз ин дарс пайдокардашонро дар оянда истифода баранд, муҳокима мегузаронад. Дар рафти муҳокима омӯзгор ба фикру ақидаҳои иштирокчиён гӯш дода, ба

иштирокчиёне, ки мехоҳанд мулоҳизаҳои худро баён кунанд, робитаи мутакобила пешниҳод мекунад.

Бозӣ: Ҷазира

Як нафаре, ки дар ҷазира зиндагӣ мекунад, ба қонунҳо тамоман эҳтиёҷ надорад. Вақте ба вай шахси дуюм ҳамроҳ мешавад, ба ҳар ҳол, эҳтимол онҳо ҳардуяшон мефаҳманд, ки барои ба танзим даровардани рафторҳои бояд ба ягон мувофиқа биёянд. Ва ҳангоме ки одамони иловагӣ ба онҳо ҳамроҳ мешаванд, қоидаҳои бештар зарур мешаванд, то ин ки зиндагӣ барои ҳама бароҳат гардад. Шахси аввала, дар ҳолати қабилавӣ, ба қонунҳо эҳтиёҷи кам дошт. Ва чун шумораи одамон зиёд шудан мегирад, ва онҳо бо ҳамдигар бештар рӯ ба рӯ мегарданд, зарурат ба қонунҳо пайдо мешавад, то ин ки муносибатҳои байни одамон ба танзим дароварда шавад. Баъзе қонунҳо ба мо намегузоранд, ки ба касони дигар ва ё амволи онҳо зарар расонем. Баъзеашон барои ҳал намудани муноқишаҳои, ки байни шахсон алоҳида ва ё гурӯҳҳо сар мезананд, кӯмак мекунанд.

“Ҷазира” бо он мақсад таҳия карда шудааст, ки ҷавонро водор кунад, ки оиди мафҳуми дар боло зикргардида ба таври амалӣ тавассути тақлид кардани вазъияте, ки дар он онҳо бояд ҷамъият бисозанд, созиш кунанд.

1. Омӯзгор дар аввал ба ҳар як ҷавон тавсифи ҷойи ба амал омадани вазъиятро, ки дар зер нишон дода шудааст, тақсим мекунад, синфро ба гуруҳҳои 6-8 нафарӣ ҷудо мекунад, ва ба синф супориш медиҳад, ки бо роҳи иҷрои нақшҳо вазъиятро ҳамон тавре, ки худашон ҳис мекунанд, рушд диҳанд, амал кунанд, ҷавоб диҳанд.

“Шумо дар як ҷазира қарор доред. Дарозии он панҷ километр буда, фароҳиаш ду километр аст. Нуқтаи баландтарин дар ин ҷазира 100м буда, дар қисми шимолӣ ҷойгир аст. Дар ин теппа ковокие ҳаст, ки дар он дар як зарфи обногузари бенишона 100кг гандум аст. Дар ҷазира чашимаи оби соф ҳаст. Ҷазира дар кадом як ҷойи уқёнус, ки обаи гарм аст, ҷойгир аст. Се фоизи ҷазираро растаниҳо ташиқ мекунанд. Ҷазира дар ягон харитаи ҳавоӣ ва ё навигатсионӣ вуҷуд надорад. Дар масофаи биниш аз назди ин ҷазира ягон тайёра ва ё кишти намегузарад. Ҳар воситае, ки шумо обо он ба ҷазира афтидед, нобуд карда шудааст. Агар шумо дар кишти будед, кишти ба чуқурии 5км дар қабри баҳри кушод гарқ шудааст. Кишти боя гон киштии дигар ва ягон стансия алоқа надошт. Мақомоти бандаре, ки шумо аз он бори охири бандарро тарк кардед, дар бораи нуқтаи таъинот ва ё ҷойе, ки шумо қарор доред, ягон маълумот надорад. Агар шумо бо тайёра саёҳат мекардед, алоқа бо идораи ҳаракати ҳавоӣ дар масофаи ақаллан 1,000 км аз ҷойе ки шумо ҳозир қарор доред, тамоман канда шудааст. Ягон сигнали SOS ва ё бонги хатар фиристода нашудааст. Ҳолати ҷисмонии шумо дар ҷазира айнан ҳамон таврест, ки айни замон аст.”

2. Ҷавон бояд саволҳои зеринро баррасӣ кунанд ва ҷавоб диҳанд:

- Системаи идоракунии ҷазираи нав чӣ гунна хоҳад буд?

- Оё дар он роҳбар бояд бошад? Агар ҳа, пас ӯ кист?
- Қонунҳои қазираи нав чӣ гунна хоҳанд буд? Барои риоя накардани онҳо кадом ҷазоҳо бояд вучуд дошта бошанд?
- Ҳар як шахс кадом нақшҳоро иҷро мекунад?
- Нақши занон ва мардон аз чиҳо иборат хоҳад буд?
- Оё ҳама дар ҷамоат баробар хоҳанд буд?
- Корҳо чи тавр тақсим карда мешаванд?
- Хӯрок ва таъминоти дигар чӣ тавр тақсим карда мешавад?

3. Вақте ки синф ба нақшбозӣ машғул аст (ташвиш нашавед агар дар аввал ягон ҳаракат набошад, чунки пас аз чанд лаҳза синфхона пур аз садоҳо ва бесарусомон мегардад!), омӯзгор машғулиятро мушоҳида мекунад, ба таври хаттӣ ва ё ҳаёлий оиди он ки чӣ воқеа сурат гирифта истодааст ва кадом модели рафтор ба миён меояд, қайдҳо мекунад.

Муҳокима

Дар охири машғулият дар бораи он ки дар рафти тақлидкунӣ чи воқеа рӯй дод, муҳокима карда мешавад. Масъалаҳои зерин баррасӣ карда мешаванд:

- Оё сокинони қазира наредонистанд чӣ кор кунанд?
- Оё дар гурӯҳ ягон қоидаҳо ва дастурамалҳои муайян ба миён омаданд?
- Кадом шаклҳои пешсафӣ ташаккул ёфтанд? Оё шахси зӯртарин ғолиб баромад?

Аз ҷавонон пурсед, ки агар ин машқро такроран иҷро кунанд, чиро ба таври дигар иҷро мекарданд. Ба ҷавонон супориш диҳед фикр кунанд, ки чӣ тавр ҷамъияте, ки онҳо сохтанд, бо ҷамъиятҳо дар Тоҷикистон ва берун аз он аз кадом ҷиҳатҳо монанданд.

НАҚШАИ ЧОРАБИНИ

<p>Ҳадаф:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пешниҳод намудани тафсири муфассали маводҳои дар давоми курси 10-ҳафтаина азхудкардашуда; • Пешниҳод намудани таҳкурсии барои ҷавонони интихобшуда барои нишон додани он ки онҳо чиҳо омӯхтаанд тавассути муаррифи кардани нақшаи амали фардӣ; 	<p>Вазифаҳо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Васеъ намудани имкониятҳои ҷавонон барои пешниҳод кардани идеяҳои асил ва навоаранда дар нишастҳои оммавӣ; • Баланс бардоштани сатҳи огоҳии ҷамоат оиди иштироки фаъоли ҷавонон дар равандҳои қабул кардани қарорҳо; • Ҷашн гирифтани он ки ҷавонон дар давоми курс азхуд карданд.
--	--

Натиҷаҳо

Ин ҳафта нишастҳои охирин барои машғулияти пасазмактабист, ки ба ҳафтаи 10-уми курси Маърифати Шаҳрвандии Ғайрирасмӣ рост меояд. Дар рафти дарс ҷавонон нақшаҳои амали фардӣ худро пешниҳод мекунанд. Баъзе аз нақшаҳои амал тавассути грантҳои хурд аллакай дастгирӣ ёфтаанд ва баъзеашон метавонанд пешниҳодҳои потенциалие бошанд, ки ҷавонон метавонанд дар давраҳои навбатии грантҳо барои Амалиёти Ҷавонон пешниҳод кунанд. Ҳоло, пас аз он ки ҷавонон шаҳодатномаҳои охири барои тамоми кардани курс гирифтаанд, онҳое, ки дар рафти курс фаъол буданд ва маҳорати пешсафӣ нишон доданд, дар якҷоягӣ бо Омӯзгорони Маърифати Шаҳрвандӣ метавонанд аз байни рафиқони мактабиашон як гурӯҳи хурд ташкил кунанд ва барои онҳо дар яке аз мавзӯҳои курс тренинг ташкил кунанд. Ин машғулият ба Омӯзгорони Ҷавонон имкон медиҳад, ки аз байни ҷавонон тренерҳои потенциалиро муайян кунанд ва онҳо ҳамчун тренер таълим дода мешаванд ва ба ҷавонони дигари ҷамоатҳои худ курси 10-ҳафтаина мегузаронанд.

Вақт	Машғулият	Манбаъҳо ва воситаҳо
15 дақиқа	Муқаддима	Дафтари бақайдгирӣ
120 дақиқа	Гузaronидани тренинг дар мавзӯи интихобшуда аз тарафи иштирокчиёни фаъоли БҶП	Флип-чарт ва ё барномаи PowerPoint

135 дақиқа	Вақти умумӣ
---------------	-------------

Муқаддима

Пас аз хотимаи дарс Омӯзгори Маърифати Ҷавонон 8-10 нафар ҷавононро, ки дар рафти дарс ва машғулиятҳои пасазмактабии Маърифати Шаҳрвандии Ғайрирасмӣ, Дараҷаи 1 фаъолона иштирок карданд, муайян мекунад ва ба онҳо имкон медиҳад, ки бо иштирокчиёни барнома ва инчунин бо дигар рафиқони мактабиашон як тренинг гузаронанд. Ҷавонони фаъол бо кӯмаки Омӯзгорони Ҷавонон дар бораи ҳадафҳо ва вазифаҳои БҶП баромади кӯтоҳ омода мекунад ва ба иштирокчиён оиди мундариҷаи курси маърифати шаҳрвандӣ ва машғулиятҳо умуман дар ҷамоатҳои дахлдори онҳо шарҳ медиҳанд. Шумораи умумии ҷавонони гирду атроф бояд аз 15 то 20 нафарро ташкил кунад.

Гузaronидани тренинг дар мавзӯи интихобшуда аз тарафи иштирокчиёни фаъоли БҶП

Пеш аз гузаронидани курс омӯзгор аз ҷавонони фаъол хоҳиш мекунад, ки мавзӯи интихобшударо ба хотир биёранд ва мувофиқи сохтори дастурамал курсро гузаронанд. Омӯзгор бояд рафти курсро мушоҳида кунад ва ба ҷавобҳои иштирокчиён бодикқат гӯш диҳад ва ба ҳамаи иштирокчиён оид ба тренинг робитаи мутақобил пешниҳод кунад.